

RECENZIJOS

Schmalstieg W. R. *Studies in Old Prussian* (A Critical Review of the Relevant Literature in the Field Since 1945). — University Park and London: The Pennsylvania State University Press, 1976. — 420 p.

W. R. Schmalstiego „Studies in Old Prussian“ po išleistosios gramatikos „An Old Prussian Grammar“ (1974 m.)¹ yra antrasis stambus ir vertingas amerikiečių mokslininko darbas². Čia autorius kritiškai ir autoritetingai apžvelgė svarbiausias prūsistikos publikacijas, nuo 1945 m. pasirodžiusias įvairiuose kraštuose, vykusiai susistemino pastarųjų dešimtmečių prūsistikos tyrinėjimus. Ta apžvalga yra ne tiek chronologinė, kiek tematinė.

Įvadinėje knygos „Studies in Old Prussian“ dalyje (p. 1–97) yra kruopščiai aptarta mokslinė literatūra, nagrinėjanti prūsų genčių bei jų vardų istoriją, prūsų kalbos vietą baltų kalbose, prūsų kalbos paminklus ir kt. „Fonologijos“ skyriuje (p. 98–143) išsamiai apžvelgiami tyrinėjimai, skirti prūsų vokalizmo ir konsonantizmo istorijai.

Didžiausią knygos dalį sudaro „Morfologijos“ skyrius (p. 144–218). Čia daug vietos

¹ Schmalstieg W. R. *An Old Prussian Grammar: The Phonology and Morphology of the Three Catechisms*. — University Park and London, 1974 (apie šią knygą esu kalbėjęs, žr.: *Baltistica*, 1979, t. 15(1), p. 66–67).

² Neseniai pasirodė trečia reikšminga W. R. Schmalstiego knyga: Schmalstieg W. R. *Indo-European Linguistics (A New Synthesis)*. — University Park and London, 1980. — 210 p.

skirta daiktavardžio kaitybės istoriją nagrinėjančiai literatūrai. Keletas pastabų. Autoriaus spėjimu, kad pr. *(ack)-is* (nom. pl.) < **-īs* esanti iš dualinės **-ī* (< **-in*) + **-s* (p. 161), sunku patikėti jau vien dėl to: pvz., lietuvių tarmėse yra *(āk)-ys* (nom. pl. = pr. *ack-is*) greta *(ak)-i* (nom. -acc. du.) < **-ī*. Formos pr. *andangons yn* „in coelis“ kilmė (p. 163), man rodos, kitaip aiškintina (žr. Mažiulis V. Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai. — V., 1970, p. 224 t.). Pr. *seyr* „širdis“ vesti iš ide. **kērd-* (p. 163 tt.) nėra būtina. Formą pr. *tlāku* identifikuoti su lie. gen. sg. *laūk-o* (p. 168) negalima, kadangi šis prūsų žodis yra greičiausiai ne daiktavardis (žr. Endzelīns J. Senprūšu valoda. — Rīgā, 1943, p. 265). Toliau bibliografiškai nagrinėjama prūsų įvardžiai, prieveiksmai ir prielinksniai (p. 191–197). Autoriaus fonemizacija pr. *quai, quoi* į **kā* (p. 193) nėra patikima. Spėjimu, kad pr. *winna* „heraus“ bei *wins* „oras“ esąs iš vok. *Wind* (p. 194), negalėčiau patikėti (žr. ir A. Rosinas. — *Baltistica*, 1978, t. 14(2), p. 102 tt.). Kalbant apie prūsų asmeninių įvardžių daugiskaitos formų istoriją (p. 195 t.), galima buvo dar nurodyti: *Donum Balticum*. — Stockholm, 1970, p. 334–339.

Vykusiai yra apžvelgta mokslinė literatūra, nagrinėjanti prūsų veksmažodžio istoriją (p. 198–218). Skyriuje „Miscellanea“ (p. 219–245) pateikiama literatūra, liečianti prūsų kalbos arealinės lingvistikos aspektus, prūsų mitologiją ir kt. Tinkamai apžvelgiami prūsų etimologijos tyrinėjimai (p. 246–293); primintina, kad, pvz., pr. *curwis* „jautis“ giminystė su lenk. *karw* (p. 254) yra jau seniai žinomas

dalykas (žr. R. Trautmann. Die altpreußischen Sprachdenkmäler. — Göttingen, 1910, p. 366 ir liter.).

Po literatūros sąrašo (p. 294—327) ir išnašų (p. 328—343) randame įvairių kalbų žodžių rodyklę (p. 345—408). Darbas baigiasi skyriumi „Addenda et Corrigenda“ (p. 409—420).

Trumpai aptarus W. Schmalstiego „Studies in Old Prussian“, reikia pasakyti, kad ši žymaus baltisto ir indoeuropeisto knyga — originalus bibliografinis tyrinėjimas yra tikrai vertingas įnašas į prūsų bei baltų kalbotyrą.

V. Mažiulis

Halicka I. Nazwy miejscowe środkowej i zachodniej Białostoczczyzny. Dzierzawcze, patronimiczne i rodzinne. — Warszawa, 1976, 240 p.; Halicka I. Nazwy miejscowe środkowej i zachodniej Białostoczczyzny. Topograficzne i kulturowe. — Warszawa, 1978, 148 p.

Šiose dvejose Irenos Halickos knygosė nagrinėjami buvusios (iki 1975 m. administracinio-teritorinio suskirstymo reformos) Bialystoko vaivadijos pietvakarinės ir vidurinės dalies gyvenamųjų vietų vardai. Atsimenant, kad šios vaivadijos pietrytinės dalies gyvenamųjų vietų vardų analizei yra skirta M. Kondratiuko monografija „Bialystoko vaivadijos pietrytinės dalies vietovardžiai“¹, galime konstatuoti, kad Bialystoko vaivadijos didžiosios dalies (išskyrus jos šiaurytines teritorijas) oikonimai yra išnagrinėti. M. Kondratiukas savo knygoje apžvelgė 1585 oikonimus, o I. Halicka abiejose monografijose — apie 1850. Tad iš viso jau iširta beveik pusketvirto tūkstančio gyvenamųjų vietų vardų. Tai didelis vietovardžių kiekis,

¹ Kondratiuk M. Nazwy miejscowe Południowo-wschodniej Białostoczczyzny. — Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk, 1974, 304 p. (su žemėlapiu).

kurių analizė gali duoti nemaža naujų ir įvairiais aspektais svarbių išvadų.

Abiejų I. Halickos veikalų metodika bei struktūra panaši: įžanginėse dalyse pateikiama žinių apie patį nagrinėjamąjį regioną, apibrėžiamas tyrimo objektas, charakterizuojami bei vertinami šaltiniai ir pan. Daugiausia vietos knygosė užima alfabetiniai oikonimų žodynai. Po to eina vietovardžių klasifikacija, kuri I. Halickos darbuose yra įprasta, galima sakyti, tradicinė, naudojama daugelyje panašaus pobūdžio lenkų mokslininkų darbų. Oikonimai juose skirstomi semantiniu — darybiniu pamatu į posesyvinius, mažybinius, etninius, patroniminius, gimininius, topografinius, kultūrinius ir pan. Šis skirstymas, tapęs bemaž trafaretiniu, turi savo privalumų ir savo trūkumų. Daugiausia abejonių jis kelia dėl to, kad iš tiesų jis nėra nei darybinis, nei semantinis, todėl aiškaus vaizdo apie tai, kokios semantikos arba su kokiomis darybinėmis priemonėmis yra sudaryti nagrinėjamieji oikonimai, negalima susidaryti. Bet tai, suprantama, yra labai platus ir sudėtingas klausimas, kurio sprendimą lemia daugelis aplinkybių, nesusijusių su recenzuojamų darbų problematika. Čia tik norėjome pasakyti, kad autorė eina seniai pramintu ir gerai žinomu taku.

Darbai baigiami oikonimų pasikeitimų, arealinių reiškinių analize, išvadamis bei gerai sutvarkytais priedais — žemėlapiais, rodyklėmis ir kt.

Darbų vertingiausios dalys, be abejonės, yra alfabetiniai oikonimų žodynai. Jie vertingi dviem aspektais: 1) juose pateikti išsamūs istoriniai duomenys apie oikonimų pasikeitimus ir 2) etimologinės pastabos. Nėra abejonės, kad šitokie regionaliniai oikonimų žodynai palaipsniui kuria pamatą visos Lenkijos panašaus profilio oikonimikonui.

Nesigilindami į recenzuojamų darbų polonistinį aspektą, čia norėtume žvilgtelti į juos baltisto akimis. Šitoks požiūris į Bialystoko oikonimus yra teisėtas, nes Bialystoko vaivadija yra vienas iš tų Lenkijos regionų, kur nuo seniausių laikų ribojosi ir kontaktavo slaviška-